

בבא בתרא דף ד' עמ' א' היזק ראיה גינה ובקעה ודיני חזית

המשך דיני מחיצה

שאלה:

הכל כמנהג המדינה.

הכל לאתווי מאי?

במשנה נאמר: " מקום שנהגו לבנות גויל, גזית, כפיסין, לבינין - בונין, הכל כמנהג המדינה "

שואלת הגמרא: אם נתנו רשימה של סוגי האבנים מה בא משפט זה לחדש?

תשובה:

לאתווי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא.

החידוש הוא שבעיר שנוהגים לעשות גדר מענפי דקל- שזאת גדר פשוטה מאוד, ניתן לעשות מענפי דקל ואין אחד יכול להכריח את השני לבנות גדר אבנים

הקדמה:

להבנת הגמ' יש להבין כלל הלכתי:

" המוציא מחבירו עליו הראיה "

אם חפץ מטלטל נמצא ברשות אדם אחד או בביתו או בחצירו והשני טוען כי החפץ שלו, על השני להביא הוכחה כי החפץ שלו.

ההגיון הוא שאדם המחזיק במטלטלין זאת כבר הוכחה שהחפץ שייך לו.

שאלה:

לפיכך, אם נפל הכותל - המקום והאבנים של שניהם. פשיטא!

כתוב במשנה שאם נפל הכותל המשותף, המקום והאבנים שייכים לשני בעלי החצרות,

שואלת הגמרא : פשוט?! שהרי ברור, שאם ההלכה שבין חצרות בונים כותל משותף, וכל אחד נותן חצי משטח הכותל מחצרו, אם נפל הכותל השטח והאבנים שייך לשניהם?

תשובה:

לא צריכא, דנפל לרשותא דחד מינייהו, אי נמי דפנינהו חד לרשותא דידיה,

מהו דתימא: ניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה, קמ"ל.

עונה הגמרא שהחידוש במקרה זה שבגללו צריך היה לציין שהמקום והאבנים של שניהם, הינו למקרה בו נפל הכותל לצד אחד מהשותפים, חשוב שנדע שאין אנו אומרים " המוציא מחברו עליו הראיה", והשותף שהאבנים לא ברשותו לא צריך להביא הוכחה שהכותל והשטח גם שייכים לו.

גינה ובקעה

מתוך המשנה : "וכן בגינה, מקום שנהגו לגדור - מחייבין אותו...."

" אבל בקעה , מקום שנהגו שלא לגדור – אין מחייבין אותו..."

שאלה:

הא גופא קשיא, אמרת: וכן בגינה, מקום שנהגו לגדור - מחייבין אותו, הא סתמא - אין מחייבין אותו; אימא סיפא: אבל בקעה, מקום שנהגו שלא לגדור - אין מחייבין אותו, הא סתמא - מחייבין אותו; השתא סתם גינה אמרת לא, סתם בקעה מיבעיא?

הקדמה: הגמרא מבינה שבגינה יש יותר נזק ראייה, מאחר ובגינה גדלים צמחים כל השנה, ואילו בבקעה ישנם תקופת בהם אין יכול.

הגמרא דנה בבעיית ניסוח במשנה. שמביאה למסקנה לא הגיונית שבבקעה יש יותר נזק ראייה מאשר בגינה.

4

הסבר השאלה:

הבנה א:

המשנה עוסקת בגינה ואומרת שגינה נחשבת כמקום שנהגו לגדור והדין בה מחייבים אותו

מסקנה:

מכאן אנו מבינים כי רק אם יש מנהג ניתן לחייב בגינה, אבל בסתם גינה (במקום שאין מנהג) - אין אפשרות לחייב.

הבנה ב:

בסוף המשנה נאמר בבקעה במקום שנהגו שלא לגדור אין לחייב,

מסקנה:

מכאן אנו מבינים שרק בבקעה במקום שלא נהגו לגדור לא מחייבים, אבל בסתם בקעה (במקום שאין מנהג) כן מחייבים אותו.

לסיכום:

כתוב במשנה

מקום שלא נהגו	מקום שנהגו	סתם (מקום שאין מנהג)	
	מחייבים אותו לבנות כותל		גינה
אי מחייבים אותו לבנות כותל			בקעה

השלמנו את המשנה:

מקום שלא נהגו	מקום שנהגו	סתם (מקום שאין מנהג)	
אין מחייבים לבנות כותל	מחייבים אותו לבנות כותל	אין מחייבים לבנות כותל	גינה
אין מחייבים אותו לבנות כותל	מחייבים לבנות כותל	מחייבים לבנות כותל	בקעה

5

בעיה:

נזק הראיה בגינה גדול יותר מנזק ראייה בבקעה, כי האדם שמסתכל על הגינה רואה את כולה ומזיק לכל הגינה, ואילו האדם שמתסכל על הבקעה רואה רק חלק ומזיק רק לחלק שהוא רואה.

ולכן אין זה הגיוני שהדין בסתם בקעה יהיה יותר חמור מהדין של סתם גינה.

והבנה של המשנה מתוך לימוד לשוני, נכונה מבחינה לשונית, אך איננה הגיונית מבחינת החומרה שבבקעה מול הגינה בעניין הזק הראיה

תשובה

הקדמה: אביי רבא בתירוץ לקושי יוצאים מתוך הבנה שיש צורך להכניס שינוי בטקסט של המשנה, על מנת להתאים את לשון המשנה למציאות בה הגינה חמורה מהבקעה לעניין נזק ראייה.

אביי:

אמר אביי, ה"ק: וכן סתם גינה, ובמקום שנהגו לגדור בבקעה - מחייבין אותו.

אביי ניסה לענות על ידי שינוי הניסוח:

" סתם גינה כמקום שנהגו לגדור - מחייבין אותו . אבל בבקעה כמקום שנהגו שלא לגדור מחייבין אותו".

סתם גינה ובקעה מחייבים אותו.

יוצא מכאן שלדעת אביי- הדין שווה בסתם גינה וסתם בקעה

שאלת רבא:

אמר ליה רבא: אם כן, מאי אבל?

המילה "אבל" היא מילת ניגוד, ולפי אביי אין ניגוד בין סתם גינה וסתם בקעה.

תשובת רבא:

אלא אמר רבא, הכי קתני: וכן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי, ומחייבין אותו; אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו דמי, ואין מחייבין אותו.

רבא מוסיף שינויים למשנה :

" סתם גינה כמקום שנהגו לגדור - מחייבין אותו . אבל סתם בבקעה כמקום שנהגו שלא לגדור מחייבין אותו ואין מחייבין אותו".

יוצא מדברי רבא שסתם גינה – מחייבים אותו לבנות כותל.

וסתם בקעה אין מחייבים אותו לבנות כותל.

(ויש הגיון במילה "אבל" המופיע בין 2 המקרים , שדינם מנוגד .

לסכום:

מסקנה	שוני לשוני	
<p>סתם גינה : מחייבים אותו</p> <p>סתם בקעה מחייבים אותו</p>	<p>" וכן בסתם גינה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה- מחייבין אותו"</p>	אביי
<p>סתם גינה : מחייבים אותו</p> <p>אבל</p> <p>סתם בקעה : אין מחייבים אותו לבנות כותל</p>	<p>" וכן בסתם גינה כמו מקום שנהגו לגדור ומחייבין אותו, אבל בסתם בקעה כמו מקום שלא נהגו לגדור ואין מחייבין אותו"</p>	רבא

7

חזית וסימן בבקעה

שאלה:

אלא אם רצה, כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית. מאי חזית?

בסתם גינה למדנו אם האדם רוצה לבנות גדר על חשבונו רשאי לכנוס לתוך שיטחו ולבנות, ועושה חזית- סימן היכר שהוא בנה את הגדר.

שאלה:

מה פרוש המילה חזית?

אפשרות א': דעת רב הונא בעניין מה זה החזית:

אמר רב הונא: אכפיה ליה לקרנא לבר.

עונה רב הונא הכוונה שהוא כופף את הזוית לכיוון שטח חבירו. [קרנא זוית]

שאלה:

ונעביד מלגיו?

שיעשה את החזית כלפי פנים?

תשובה:

עביד חבריה נמי מלבר, ואמר: דידי ודידיה הוא.

חוששים שחברו יוסיף חזית מצדו השני ויטען כי שניהם שותפים!

8

שאלה:

אי הכי, השתא נמי גיזי ליה חבריה, ואמר: דידי ודידיה הוא!

אם כן כעת חברו יגזוז כלומר יסתת או יוריד את החזית ויטען שנינו שותפים!!

תשובה:

גיזוזא מידע ידיע.

על זה עונה הגמרא כי מקום הקילוף של האבן ניכר לזמן רב, ויהיה ברור שחברו קילף את החזית.

אפשרות ב' - דעת רב הונא בעניין מה זה חזית

איכא דאמרי, אמר רב הונא: מיכפא לקרנא מלגיו.

יש מסבירים את רב הונא הפוך. חזית זה שמכופפים את הזוית כלפי פנים.

שאלה:

ונעבד מלבר!

מדוע לא יעשה את החזית כלפי חוץ.

תשובה:

גייז ליה חבריה, ואמר: דידי ודידיה הוא.

אנו חוששים שהחבר יחתוך את החזית שעשה בעל הכותל.

שאלה:

אי הכי, השתא נמי לייף ליה חבריה, ואמר: דידי ודידיה הוא!

נחשוש שהשכן יכפוף את הכותל לצד הפנימי שלו ויעשה חזית ויטען שנינו שותפים.

9

תשובה:

ליפופא מידע ידיע. והא מבחוץ קתני! קשיא.

נוכל לראות כשהחבר יכופף ומיד לתבוע אותו על גניבת בעלות, שמדובר בהוספת בניה על גבי כותל שכבר נבנה, וניתן לזהות שהחזית של בעל הכותל נבנת בזמן בניית הכותל והחזית של השכן הרמאי נבנת לאחר סיום בניית הכותל.

שאלה:

והא מבחוץ קתני!

כיצד באפשרות השנייה למדנו שחזית היא כיפוף הכותל לצד הפנימי, כאשר במשנה נכתב במפורש שחזית עושים החוצה?

ציטוט המשנה: " אבל בבקעה, מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו, אלא אם רוצה כונס לתוך שלו ובונה, **ועושה חזית מבחוץ.**"

תשובה:

קשיא.

הדבר קשה, ואין הסבר.

דעת רבי יוחנן לעניין מה זה חזית.

רבי יוחנן אמר: נשעייה באמתא מלבר.

רבי יוחנן נותן הסבר אחר לחזית.

הכוונה שמורח סיד (טיט של ימינו) ברוחב אמה בראש הכותל בצד החיצוני.

שאלה:

וניעבד מלגיו!

שיעשה את החזית כלפי פנים?

תשובה:

עביד חבריה מלבר, ואמר: דידי ודידיה הוא.

על זה עונה הגמ' חשש שהשותף יעשה בצד שלו ויטען שנינו שותפים.

שאלה:

אי הכי, השתא נמי דקפיל ליה חבריה, ואמר: דידי ודידיה הוא!

אם כך יקלף השותף את הטיח ויטען שנינו שותפים.

תשובה:

קילופא מידע ידיע.

על זה משיבה הגמרא- מקום הקילוף ניכר לעיין, וידוע. ולכן אם יקלף מיד נדע שהיה שם חזית והוא משקר.

לסיכום

<p>מתוך חשש שאם יכופף פנימה, השכן יכופף את הכותל בצד שלו ויגיד שהכותל של שניהם, ואין חשש שיחתוך את החזית שבצד שלו, מאחר והחיתוך משאיר סימן</p>	<p>חזית = כיפוף החלק העליון של הכותל לצד החיצוני, לכיוון הבקעה של חברו</p>	<p>אפשרות א' רב הונא</p>
<p>מתוך חשש שהשכן יחתוך את החזית ולא יישאר סימן (בשונה מההבנה הראשונה), ואין חשש שהשכן יוסיף חזית בצד שלו שמדובר בתוספת בניה לאחר סיום בניית הכותל והדבר ניכר.</p> <p>אפשרות זאת נידחת מאחר ובמשנה כתוב שהחזית צריכה להיות בצד החיצוני</p>	<p>חזית = כיפוף החלק העליון של הכותל לצד הפנימי, לכיוון הבקעה של בעל הכותל</p>	<p>אפשרות ב' רב הונא.</p>
<p>מתוך חשש שאם יעשה בצד שלו השכן גם ימרח טיט בצד שלו ויאמר שהכותל של שניהם, ואין חוששים שהשכן יקלף את הטיט שהדבר משאיר סימן</p>	<p>הוספת טיט בראש הכותל לכיוון הבקעה של חברו</p>	<p>רבי יוחנן</p>

חזית בהוצא ודפנה

– הוצא

שאלה:

כיצד נעשה חזית בכותל העשוי מענפים?

אם עשה גדר מהוצא ודפנה (כמו שראינו בגמרא שהכל כמנהג המדינה מדבר על כותל העשוי מעלים של דקל) כיצד יעשה לה חזית. הרי החזית מתייחסת לכותל העשוי מאבנים.

תשובה:

אמר רב נחמן: סינופי יריכי מלבר.

רב נחמן מציע שיכופף את העלים כלפי חוץ.

שאלה:

12

וניעבד מלגיו!?

למה לא יכופף את העלים כלפי פנים?

תשובה:

עביד נמי חבריה מלבר, ואמר: דידי ודידיה הוא.

עונה הגמרא שלא מכופים את הענפים פנימה, מחשש שהשני יעשה כמהו ויטען כי שניהם שותפים.

שאלה:

אי הכי, השתא נמי גיזו ושדי ליה, ואמר: דידי ודידיה הוא!

שואלת הגמרא אם כך יתכן והשכן יקצוץ את העלים המכופפים כלפי השטח שלו, וכך לא תיהיה חזית, ויוכל להגיד שהשטח והכותל שלו.

תשובה:

משריק ליה טינא.

עונה הגמרא שבעל הכותל של הענפים מכופף אותם ומורח עליהם טיט, כך שלא ניתן יהיה לחתוך אותם.

שאלה:

השתא נמי אתי חבריה וקליף ליה!

שואלת הגמרא: יתכן והחבר שלא בנה את החזית יקלף את הטיט, ויכול לגזור את הענפים.

תשובה:

קילופא מידע ידיע.

הקילוף משאיר סימן שהייתה חזית, וכך נדע שהוא משקר.

דעת אביי:

אביי אמר: הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא

אביי חולק על רב נחמן ואומר: שגדר "הוצא ודפנא" (מענפים) לא ניתן לסמן בה חזית, **לדעת אביי וחייבים לכתוב שטר שמעיד על הבעלים!!!**

לסיכום:

מחלוקת חזית בכותל מענפים:

<u>רב נחמן</u>	<u>אביי</u>
עושים חזית בכותל מענפים - מכופפים את הענפים החוצה לכיוון השותף שהכותל לא שייך לו, ומצפים את הענפים בטיט שלא יוכל הרמאי לשנות את החזית.	לא ניתן לעשות חזית בענפים מבלי שנחשוש לרמאי שישנה את החזית ויטען שהכותל שייך גם לו, ולכן צריך לעשות שטר שיוכיח למי שייך הכותל.

המשך המשנה בעניין חזית:

משנה: "אם עשו מדעת שניהם..."

אם שניהם עשו את הגדר בבקעה עושים חזית זה לזה.

שאלה:

גמרא: אמר ליה רבא מפרזיקא לרב אשי: לא יעשו לא זה ולא זה!

מדוע במקום שכל אחד יבנה חזית בצד שלו, במקרה שהחליטו לבנות את הכותל במשותף, שלא יעשו בכלל חזית, ונדע שאם אין חזית הכותל נבנה על ידי שניהם.

תשובה:

א"ל: לא צריכא, דקדים חד מנייהו ועבד דידיה, ואי לא עביד חבריה - אמר: דידיה הוא.

נחייב את שניהם לבנות חזית, כדי שבמקרה שבתחילה אחד האנשים בנה את הכותל לבד, ושם חזית ואחר כך בא חברו ושלים לו על מחצית מהכותל, אם נגיד שהסימן שכותל שייך לשניהם הוא שאין חזית, יהיה צריך מי שבנה את הכותל ראשון להוריד את החזית, ויהיה סימן שהיה בעבר חזית, ויתחיל להיות ספק למי שייך הכותל, אבל במצב ששניהם יבנו חזית, לא יהיה ספק, ובגלל מצב שכזה מחייבים את השותפים לבנות חזית בכל צד.

שאלה:

ותנא, תקנתא לרמאי קמ"ל?

האם המשנה קובעת הלכות המבוססות על פחד מרמאים ? (האם אנו מחייבים הלכה חדשה של לחזית מחשש לרמאים)
שהרי הסיבה שמחייבים את שניהם לבנות חזית בכל צד , היא רק מחשש לרמאים.

תשובה:

א"ל: ורישא לאו תקנתא לרמאי הוא?

הרי כל עיקר הדין של חזית הוא תקנה לרמאי , כך שכל המשנה דנה בדין חזית שעיקרו הוא סימן והגנה מפני הרמאים.

שאלה:

א"ל: בשלמא רישא תנא דינא, ומשום דינא תנא תקנתא, אלא סיפא דינא קתני דקתני תקנתא?

יש הבדל בין החלק הראשון שמדבר על חזית , לסיפא שמדברת על חזית.
שבחלק הראשון נכתב הדין על בניית החזית כנגד רמאים, כחלק מרשימת דינים של אדם הבונה כותל מרצונו שהוא :

א. בונה על חשבנו.

ב. בונה על השטח שלו.

מוסיפים גם תקנה שבונה חזית כסימן שהוא בנה לבד את הכותל.

אך הדין ששניהם רצו לבנות כותל בבקעה ולכן מוסיפים חזית בכל צד נכתב רק בעניין הרמאי ולא כחלק מדינים נוספים כגון : בונים באמצע , שניהם משלמים וכו'.

ולכן נשאר השאלה , כיצד בסיפא מביאים דין שכל מטרתו לעסוק ברמאים?

תשובה:

אמר רבינא: הכא בהוצי עסקינן, לאפוקי מדאביי דאמר: הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא, קמ"ל דבחזית סגיא.

הסיבה שנוסף הדין שבמקרה ששניהם בונים כותל בבקעה, בונים חזית בכל צד, לא באה לחדש לנו רק תקנה לרמאי, אלא בא לחדש לנו שבכותל של ענפים מספיק אכן לסמן בחזית ולא כדברי אביי שאמר שצריך שטר, ועל הדרך מוסיפים את הלימוד שיש כאן גם תקנה לרמאים.

לסיכום:

התקנה נכתבה כחלק מדיני בניית כותל במקרה שבנה מדעת עצמו	החזית = תקנה לרמאי,	רישא: " אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית מבחוץ..."
התקנה נכתבה כדי לחדש לנו שעושים חזית גם בכות מענפים ולא צריך לעשות שטר	חזית = תקנה לרמאי	סייפא: " אם עשו מדעת שניהם- בונין את הכותל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן..."

- תקנת החזית היא תקנה כנגד רמאים.

- התקנה נכתבה ברישא ובסיפא, בנוסף ללימוד וחידוש, שאם לא כן לא היו עוסקים במשנה בתקנה שכל מטרת להגן מפני הרמאים.

- ברישא: כחלק מדיני בניית כותל במקרה שבנה מדעת עצמו.

בסיפא: כחידוש שבונים חזית גם בכותל מענפים.